

II LAIŠKAS

Aš pasidžiaugdams perskaičiau tavo gromatą šulną –
Taip lietuvninkui lietuvninks atrašą siųsdams
Ir lietuviškai švepluodams¹ Lietuvą gyrė².

S. T.³

Didžiai gerbiamas,
mano mylimas gerasis Bičiuli!

Aš esu Jums skolingas už Jūsų Prakilnybės laišką iš Kilgių, todėl šis mažas raštelis turi tuo tarpu tą skolą atlyginti. Tai buvo maloni paguoda, kai praėjusią žiemą, šiokiadienį, pamačiau į mano namus ateinant mano mylimą, didžiai gerbiamą konfratrą iš Valtarkiemio, taip pat mano mylimą didžiai gerbiamą Jūsų tėvą ir Jus patį.⁴ Aš norėčiau senas savo ausis dažniau taip pradžiuginti, kaip tuomet. Tema, kiek dar galiu prisiminti, buvo visoks didvyrių pasaulis: Dovydo ir Jonatano draugystė, Pirmųjų žmonių šeiminkavimas, Laimė ir nelaimė arba rūpesčiai, o pagaliau Viltis ir kas su ja susiję, nes visi tokie dalykai reikalauja vilties, ypač nelaimė ir šeiminkavimas.⁵ Paskui mes girdėjome Krizą pasakojant savo likimą⁶ ir karčiai apverkiant gerąjį amtsrotą – taip verkė

Kad ir akys jau keliems išpūti pradėjo.⁷

Kiekvienas nuolat, šaukė:⁸

Ak, pon amtsrot, ak! dėl ko mums numirei pernai⁹ –

Iš mano rašysenos bus aišku, kaip dėl daugio mechanikos darbų visiškai susigadino ranka, ir ar beverta ją dar labiau gadinti.¹⁰

O mihi praeteritos referat si Jupiter annos!¹¹ kažkas senovėje galvojo, rašė, o gal ir teisingai skundėsi. Jeigu aš žinočiau, kodėl jis taip kalbėjo ir skundėsi, galėčiau galbūt tinkamą tertium

¹ Adresatas buvo parašęs laišką Donelaičiui lietuviškai.

² L. Rėza rašo: „Kaip lengvai autoriui sekėsi eiliuoti hegzametru, rodo ir įvairūs jo laiškai. Antai raštas vienam bičiuliui prasideda eilėmis:

Aš pasidžiaugdams perskaičiau Tavo gromatą šulną.

Taip lietuvninkas lietuvninkui atrašą duoda

Kalboj tėviškoj etc.

Kadangi L. Rėza mini buvus daugiau Donelaičio laiškų, šios eilutės greičiausiai bus ne iškreiptas antrasis laiškas, o kurio nors kito, neišlikusio laiško epigrafas ar pradžia.

³ *Salvo titulo* (lot.) – prasmė: neminint titulo, bet turint jį galvoje.

⁴ 1776 m. žiemą pas Donelaitį viešėjo artimi jo bičiuliai – Valtarkiemio pastorius J. H. Kemperis (1712–1779) ir abu kilgiškiai Jordanai: adresatas J. Jordanas, į kurio laišką poetas atsako, ir šio tėvas Norkičių pastorius K. F. Jordanas (1725–1803). Iš laiško matyti, jog ta proga buvo skaityti Donelaičio kūriniai (VD, ŽR), dainuota, skambinta fortepijonu.

⁵ „Dovydo ir Jonatano draugystė“, „Pirmųjų žmonių šeiminkavimas“, „Laimė ir nelaimė“, „Viltis“ – neišlikę Donelaičio eilėraščiai, parašyti vokiečių kalba. Jiems poetas, matyt, buvo sukomponavęs ir muziką, nes laiško originale žodžiai *Freundschaft* ir *Glück und* pabraukti ir paraštėje kažkieno ranka pažymėta: *Text u. Musik von Donal* („Tekstas ir muzika Donelaičio“). Dalies šių kūrinių motyvai greičiausiai buvo paimti iš Biblijos (padavimas apie karalių Dovydą; Adomo ir Ievos epizodas).

⁶ Aliuzija į VD 321 ir tol., ŽR 255 ir tol.

⁷ Tiksliai cituojama VD 221.

⁸ Originalo eilutė praleista.

⁹ Tiksliai cituojama VD 217, ŽR 503; taip pat plg. VD 241.

¹⁰ Amžininkų liudijimus apie Donelaičio mechanikos ir optikos darbus žr. Kristijonas Donelaitis, *Raštai*, Vilnius: Vaga, 1977, p. 573, 588.

¹¹ Lotyniškas Vergilijaus posakis: „O, kad man Jupiteris sugrąžintų praėjusius metus!“ (plg. Aen. VIII, 560)

comparationis¹² išvesti? Manau bent, kad tuomet, kai anas žmogus tatai rašė, pasaulyje dar buvo nežinoma daugelio dalykų, apie kuriuos dabar tesužinota ir kurie vis labiau daros pažįstami. Jei tatai iš tikrųjų Vergilijus, kuris kažką taip besiskundžiantį mini, tai bus jau daugiau kaip pusanthro tūkstančio metų. Ir jeigu jis dar mūsų laikais kaip apšviestas ir tikras krikščionis tebegyventų, o kaip pasikeistų jo Iliada¹³, ir kokia graudžia dejone skambėtų jo Bukolikos, į švelnius tonus įsimaišius disonansiniams, kaip juos vadina muzikos žinovai.

„Tytire! tu potulae recubans sub tegmine fagi“ gautų visiškai kitą toną, negu, pasak Vergilijaus, savo švilpyne traukė Tityras¹⁴. Ak, kas būtų galėjęs tikėti tuo, ką krikščionys taip dažnai gieda: be Dievo mums niekam nė plaukelis nenukris –

ως εν παρόδο¹⁵

Juk žinai, kaip dabar reikia, kad tarp ponų kalbi, ar ką sakai, – reikia saugotis. Juk girdėjom, kaip Krizui pasidare¹⁶ – Ak, kad dar galėčiau dirbti barometrus! Kaip mielai norėčiau tuo patarnauti¹⁷ – Bet dabar tai reikš: quamvis deficiant vires, tamen est laudanda voluntas¹⁸ – Be to, ir nuotolis labai didelis, ir pervežimas pavojingas. Tai tiek norėjau atsakyti, prašydamas neužmiršti lietuvių kalbos vokiškame krašte; taip pat jokio paaukštinimo vokiškame krašte nepriimti¹⁹. Gerų lietuvių šiais laikais reta. Tik nuoširdžiai linkiu ne tokios vietos kaip Tolminkiemyje, kur gyvenama kaimynystėje su karaliaus dvaru. Galbūt žinomas posakis:

Felix parochia! ubi nulla regia via;

Felicio illa, ubi nulla regia villa;

At felicissima ista, ubi nulus nobilista²⁰ –

Ponai dėl tokio dažno savo galios piktnaudojimo gyvenime iš tikrųjų turi blogą vardą, bet, žinoma, pasitaiko jų tarpe ir teisingų krikščionių bei žmonių mylėtojų. Tokiems tepadeda Dievas ir telaimina gerbiamas jų šeimas. Dievas juk visur turi savųjų. – Na, užteks. – Pagaliau nužemintai prašau perduoti mano nuolankius linkėjimus ten visiems ponams, ir kur dar mane prisimintų, ir užtikrinti, kad aš su didžia ir derama pagarba pasilieku

Jūsų visur
taip pat Jūsų artimųjų ištikimas
ir atsidavęs tarnas
C. Donalitus²¹

Tolminkiemis

1777 m. rugpjūčio

Kristijonas Donelaitis, *Raštai*, Vilnius: Vaga, 1977, p. 276–278.

¹² Lotyniškas logikos terminas: lyginimo pagrindas, tai, kas lyginamuosiuose dalykuose sutampa.

¹³ Donelaitis, pavadindamas Vergilijaus *Eneidą* Homero *Iliada* vargu ar daro klaidą: jis veikiau nori pabrėžti *Eneidos* reikšmę.

¹⁴ Donelaitis tiesiogiai (*Tityre, tu, po plačiašakiu skoblu ilsėdamasis*) ir netiesiogiai (*savo švilpyne traukė Tityras*) cituoja Vergilijaus I eklogę. Tityras – piemuo.

¹⁵ Tarp kitko (*gr.*).

¹⁶ Lietuviškas originalo posakis – aliuzija į RG 485–512, ŽR 402–410. Krizo minėjimas vietoje Pričkaus rodo, kad Donelaitis šia sąvoka linkęs vadinti būrą apskritai.

¹⁷ Adresatas, matyt, buvo prašęs Donelaitį padirbti jam barometrą.

¹⁸ Nors trūksta jėgų, bet pagirtinas noras (*lot.*).

¹⁹ Pastaba, rodanti sąmoningą Donelaičio poziciją germanizacijos Rytų Prūsijoje atžvilgiu, taip pat labai artimus, konfidencialius santykius su adresatu (J. Jordanu).

²⁰ Lotyniško posakio vertimas:

Laiminga parapija, kur nėra karaliaus kelio;

Laimingesnė ta, kur nėra karaliaus dvaro;

Laimingiausia toji, kur nėra jokio pono.

²¹ Inicialai reiškia lotynizuotą Donelaičio parašą: *Christian Donalitus*.